

Minister Edukacji i Nauki

Przemysław Czarnek

DWEW-SEW.055.6.2023.TSG

Warszawa, 30 marca 2023 r.

Pan
Tomasz Grodzki
Marszałek Senatu RP

Odpowiedź na oświadczenie senatorskie nr BPS/043-59-2103-MEN/23

Szanowny Panie Marszałku,

składam na Pana ręce odpowiedź na oświadczenie złożone przez Senatora Jana Marię Jackowskiego w dniu 27 lutego 2023 r.

Szanowny Panie Senatorze,

wzrost zachowań suicydalnych wśród dzieci i młodzieży jest wynikiem wielu nakładających się czynników, wśród których najbardziej manifestują się zaburzenia psychiczne oraz problemy emocjonalne - w domu i w szkole. Do najczęstszych zaburzeń towarzyszących zachowaniom samobójczym należy depresja, zaburzenia zachowania oraz zaburzenia związane z używaniem substancji psychoaktywnych. Czynnikiem ryzyka, które niewątpliwie w ostatnim czasie wzmocniły doświadczanie stanów lękowych przez dzieci i młodzież były: izolacja społeczna wynikająca z nauki w trybie zdalnym w czasie pandemii COVID-19 oraz konflikt zbrojny w Ukrainie.

Reforma systemu ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży wdrażana przez Ministerstwo Zdrowia we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki ukierunkowana jest na zwiększanie dostępności dzieci i młodzieży oraz ich rodzin do specjalistycznej pomocy oraz na prawidłowym rozpoznawaniu i rejestrowaniu przyczyn problemów zdrowia psychicznego i zachowań suicydalnych w społeczeństwie.

Potrzeba stworzenia centralnego monitorowania zachowań autoagresywnych dzieci i młodzieży jest jednym z kluczowych tematów prac Zespołu roboczego do spraw prewencji samobójstw i depresji przy Radzie do Spraw Zdrowia Publicznego, którego członkami są także przedstawiciele MEiN. Zespół 10 kwietnia 2020 r. podjął Uchwałę nr 1/2020, w której wyraził konieczność podjęcia prac nad utworzeniem Krajowej Bazy Danych na rzecz Monitorowania i Profilaktyki Zachowań Samobójczych: (...) *należy dążyć do stworzenia krajowej bazy danych na rzecz monitorowania zachowań samobójczych, czyli samobójstw i prób samobójczych, z uwzględnieniem ich okoliczności, która* *byłaby* *zgodna z zaleceniami Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) i Międzynarodowego Towarzystwa Zapobiegania Samobójstwom (IASP).*

Wyniki prac Zespołu dotyczące monitorowania zachowań samobójczych w Polsce rekomendowane były przy tworzeniu nowej edycji Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021-2025¹. Ministerstwo Zdrowia we współpracy z Zespołem roboczym do spraw prewencji samobójstw i depresji w zakresie zapobiegania zamachom samobójczym, wskazało 10 zadań do realizacji w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2021-2025. Dla spójności ich realizacji, wyodrębniony został Koordynator, tj. Instytut Psychiatrii i Neurologii oraz powstało Biuro ds. Zapobiegania Zachowaniom Samobójczym.

Minister Edukacji i Nauki podziela pogląd, że istotną kwestią w prowadzeniu skutecznej prewencji zachowań suicydalnych wśród dzieci i młodzieży jest właściwa metodologia rejestracji tych zdarzeń i stworzenie odpowiedniego systemu obejmującego wszystkie ważne dla niego instytucje. Uzyskanie rzetelnych i wiarygodnych danych na temat kryzysów psychicznych wśród dzieci i młodzieży umożliwi podjęcie trafnych działań profilaktycznych i interwencyjnych na szczeblu centralnym i lokalnym.

Zgodnie z przepisami prawa oświatowego², w szkołach rozpoznawane są potrzeby rozwojowe dzieci oraz czynniki ryzyka i ochronne w prowadzeniu działań wychowawczych i profilaktycznych. Wychowanie jest uzupełniane przez działania z zakresu profilaktyki prowadzone na trzech poziomach profilaktyki: uniwersalnej (skierowanej do wszystkich uczniów), selektywnej (skierowanej do grup ryzyka) i wskazującej (skierowanej do poszczególnych osób ujawniających zachowania ryzykowne, np. zachowanie suicydalne).

Każda szkoła obowiązkowo realizuje program wychowawczo-profilaktyczny który obejmuje: treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów oraz treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców.

Od 1 września 2019 r. program wychowawczo-profilaktyczny jest opracowywany na podstawie wyników corocznej diagnozy potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka. W jego ramach, działania przyjęte do realizacji, powstają z udziałem całego środowiska szkolnego, w tym rodziców. Odpowiadają one na zdiagnozowane i zróżnicowane problemy oraz potrzeby każdej szkoły.

Program wychowawczo-profilaktyczny uchwała rada rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną. Rodzice mają więc istotny wpływ na działania wychowawczo-profilaktyczne realizowane w szkole oraz na inne programy, projekty, przedsięwzięcia, inicjatywy także te realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

W celu ułatwienia szkołom wyboru wysokiej jakości programów profilaktycznych, zostały one wyselekcjonowane w ramach systemu rekomendacji. Referencyjne instytucje³

¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025 (Dz.U. poz. 642).

² Art. 1 pkt 3, art. 26 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. 1082, z późn. zm.).

³ Zadanie realizowane we współpracy trzech instytucji: Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom (powstałego z połączenia Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii z Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych), Ośrodka Rozwoju Edukacji oraz Instytutu Psychiatrii i Neurologii. Programy są badane pod kątem spełnienia standardów - szczegółowych wymagań odnoszących się do jakości programu jako całości, a także poszczególnych etapów jego realizacji, tj. etapu diagnozy i oceny potrzeb, wyboru grupy docelowej, planowania celów i sposobów ich realizacji, zapewnienia jakości realizacji oraz monitorowania i oceny efektów programu w trakcie ewaluacji.

dokonują oceny programów z obszarów promocji zdrowia psychicznego i profilaktyki zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży. Wszystkie programy znajdujące się w bazie programów rekomendowanych⁴ kształtują umiejętności psychofizyczne dzieci i młodzieży, postawy i zachowania promujące nadrzędną wartość, jaką jest zdrowie – fizyczne i psychiczne.

Minister Edukacji i Nauki, w ramach Narodowego Programu Zdrowia w celu operacyjnym nr 3 w części dotyczącej *promocji zdrowia psychicznego*, corocznie ogłasza konkursy na zadania z zakresu zdrowia publicznego pn. *Pozytywny klimat szkoły - realizacja projektów i programów edukacyjnych, wychowawczych, interwencyjnych oraz profilaktycznych opartych na podstawach naukowych, w tym programów profilaktyki uniwersalnej, wskazującej i selektywnej*.

W 2021 roku Minister Edukacji i Nauki zlecił do realizacji zadanie dotyczące rozbudowania platformy do diagnozy czynników chroniących i czynników ryzyka w środowisku szkoły lub placówki. Celem zadania jest dostosowanie platformy do rozwiązań informatycznych, umożliwiających przygotowanie dla dyrektora szkoły merytorycznych rekomendacji działań profilaktycznych. Działania te uwarunkowane będą wynikami diagnozy. Rozwiązanie to pozwoli na trafne dobieranie zadań do potrzeb różnych grup odbiorców tj. uczniów, rodziców i nauczycieli i podnoszenie jakości wdrażanych oddziaływań wychowawczych i profilaktycznych w szkołach i placówkach.

Przepisy prawa oświatowego zobowiązują szkoły i nauczycieli także do objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną, w celu wspierania jego potencjału rozwojowego i stwarzania warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu szkoły oraz w środowisku społecznym.

Ministerstwo Edukacji i Nauki systematycznie pracuje nad zwiększeniem dostępności do pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Od 1 marca 2022 r. publiczne i niepubliczne szkoły zrealizowały dodatkowych 3 mln godzin zajęć z zakresu wsparcia psychologiczno-pedagogicznego przez nauczycieli specjalistów dla uczniów, u których rozpoznano potrzebę wsparcia w tym zakresie. Obejmowało ono organizację m. in. zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne oraz inne zajęcia o charakterze terapeutycznym. Minister Edukacji i Nauki przekazał na ten cel 180 mln zł.

Od 1 września 2022 r. obowiązują standardy określające minimalny wymiar zatrudnienia nauczycieli specjalistów w publicznych i niepublicznych przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych oraz zespołach tych przedszkoli i szkół. W przepisach⁵ określono wymaganą minimalną łączną liczbę etatów nauczycieli specjalistów, uzależnioną od liczby dzieci lub uczniów w przedszkolu, szkole lub zespole.

Wdrażanie standardów podzielono na dwa etapy: I etap od 1 września 2022 r. i II etap od 1 września 2024 r. Od 1 września 2022 r. zatrudnienie nauczycieli specjalistów wzrosło z około 22 tys. etatów w roku szkolnym 2021/2022 do prawie 41,6 tys. etatów specjalistów w roku szkolnym 2022/2023. Zakłada się, że dzięki wprowadzonym przepisom

⁴ <https://www.ore.edu.pl/2011/03/bank-programow-profilaktycznych/>.

⁵ Ustawa z dnia 12 maja 2022 r. o *zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. poz. 1116).

liczba etatów nauczycieli specjalistów do czwartego kwartału 2024 r. wzrośnie o 143% w stosunku do roku szkolnego 2021/2022.

Na ten cel w budżecie państwa zabezpieczono dodatkowe środki. W 2022 r. do organów prowadzących przedszkola i szkoły trafiło 518,5 mln zł (zatrudnienie specjalistów dotyczyło 4 miesięcy). W 2023 r. standaryzacja zatrudnienia nauczycieli specjalistów dotyczy już całego roku. W ramach subwencji wstępnej na 2023 rok naliczono na to zadanie środki w wysokości ok. 1,86 mld zł. Łącznie w 2022 i 2023 r., na dodatkowe zatrudnienie specjalistów i udzielanie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego, Ministerstwo Edukacji i Nauki przeznaczy 2,4 mld zł.

Wsparcie w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych w systemie oświaty zapewniają również poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Do zadań poradni należy prowadzenie specjalistycznej, pogłębionej diagnozy uczniów, w szczególności w sytuacjach, gdy wsparcie udzielone w przedszkolu, szkole czy placówce nie jest wystarczające. Współpraca pracowników poradni z przedszkolem, szkołą i placówką służy poprawie zapewnianej dzieciom lub uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także wzbogaceniu wiedzy i umiejętności nauczycieli, m.in. w zakresie pracy z dzieckiem lub uczniem z zachowaniami suicydalnymi.

W roku szkolnym 2022/2023 jeden z kierunków realizacji polityki oświatowej państwa ustalony przez Ministra Edukacji i Nauki dotyczy ochrony i wzmacniania zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży. Stanowi on podstawę do planowania przez organy nadzoru pedagogicznego, a także placówki doskonalenia nauczycieli i biblioteki pedagogiczne działań z tego zakresu.

Z poważaniem

Z upoważnienia
Ministra Edukacji i Nauki

Marzena Machątek
Sekretarz Stanu
/ – podpisano cyfrowo/